

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Περίληψη του Intellectual Output 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο στόχος του IO1 EliSe Erasmus+ Project είναι να διαμορφώσει ένα μοντέλο ισότιμης πρόσβασης στο ταξίδι για οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν διαταραχές σε επίπεδο συμπεριφοράς.

Μια διαταραχή συμπεριφοράς συνιστά μια συναισθηματική αναπηρία που χαρακτηρίζεται από την αδυναμία να χτίσουμε ή να διατηρήσουμε ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις με άλλους ανθρώπους. Οι οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν διαταραχές σε επίπεδο συμπεριφοράς, ανεξάρτητα από την αιτιολογία τους, έχουν ανάγκη ειδικών παροχών και φροντίδας προκειμένου να ταξιδέψουν ισότιμα όπως και οι οικογένειες που δεν αντιμετωπίζουν ανάλογες δυσκολίες.

Το μοντέλο που διαμορφώνεται μέσα από το IO1 του EliSe Erasmus+ Project: “Ταξιδεύοντας ισότιμα” περιλαμβάνει, ως βασικά συστατικά, αντικειμενικά και υποκειμενικά ζητήματα, περιορισμούς και εμπόδια κατά τη διαδικασία της οργάνωσης και υλοποίησης ενός ταξιδιού από οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς με τις δυνατές λύσεις και βέλτιστες πρακτικές.

Οι δραστηριότητες του IO1

Οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του IO1 ήταν οι ακόλουθες:

1. **Δευτερογενής έρευνα**, με στόχο τη συλλογή θεωρητικών αναφορών καθώς και βέλτιστων πρακτικών, περιορισμών και εμποδίων, που σχετίζονται με την δυνατότητα πραγματοποίησης ταξιδιών από οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς.

2. **Δημιουργία του μοντέλο “Ταξιδεύω με ισοτιμία”**. Το μοντέλο περιλαμβάνει :

- Ζητήματα που αφορούν την οργάνωση και υλοποίηση του ταξιδιού
- Ανάγκες οικογενειών
- Εκπαιδευτική υποστήριξη που μπορεί να διευκολύνει τα ταξίδια των συγκεκριμένων οικογενειών.

3. **Εστιασμένη Συζήτηση (Focus group)** μιας ομάδας γονέων και εκπαιδευτικών σε κάθε συμμετέχουσα χώρα στη σύμπραξη EliSe Erasmus+

1. Δευτερογενής έρευνα (Desk research)

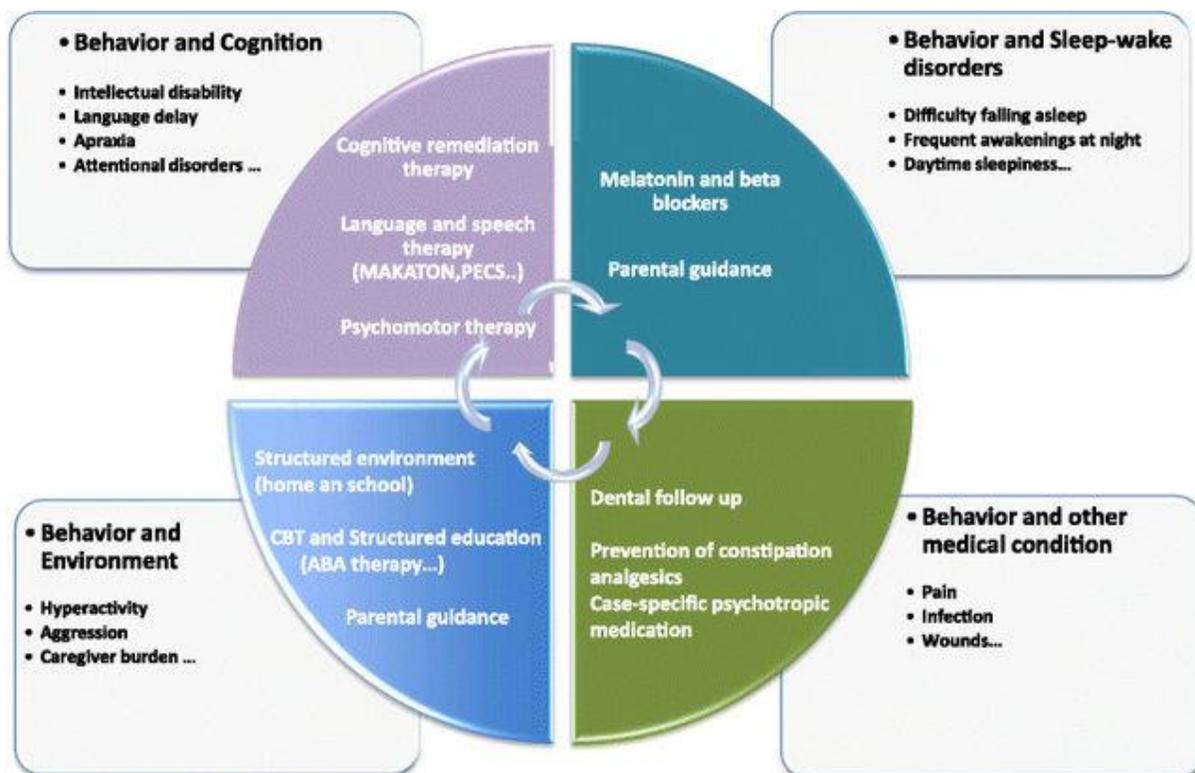

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η δευτερογενής έρευνα είναι διαφορετική μέθοδος για τη διερεύνηση ενός θέματος. Η βιβλιογραφική έρευνα επικεντρώνεται στην απόκτηση θεωρητικών γνώσεων σχετικά με μια έννοια ή θέμα, ενώ η δευτερογενής έρευνα χρησιμοποιείται για τη συγκέντρωση στοιχείων και υπαρχόντων δεδομένων έρευνας που βοηθούν στην απάντηση συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτήσεων.

Όλα τα μέλη της σύμπραξης EliSe Erasmus+ πραγματοποίησαν δευτερογενή έρευνα στις χώρες τους συλλέγοντας ποικίλες, διαθέσιμες εντός και εκτός διαδικτύου πηγές (όπως επιστημονική βιβλιογραφία, εκθέσεις, στατιστικές, συστάσεις) αφού είχαν ελέγξει την αξιοπιστία τους.

Το αποτέλεσμα της δευτερογενούς έρευνας είναι μια συλλογή θεωρητικών αναφορών καθώς και βέλτιστων πρακτικών, περιορισμών και εμποδίων που σχετίζονται με θέματα οικογενειών με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς όταν ταξιδεύουν.

Το σχήμα 1 Περιγράφει το πεδίο των συμπεριφορικών διαταραχών Poisson et al., 2015.

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Στην έρευνά τους, οι εταίροι της σύμπραξης από κάθε χώρα επικεντρώθηκαν στα ακόλουθα βασικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα κυριότερα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς αναφορικά με την οργάνωση και υλοποίηση ενός ταξιδιού;

Πράγματι, οι αλλαγές στη ρουτίνα, η έλλειψη προβλεψιμότητας των περιβαλλοντικών και κοινωνικών συνθηκών στον προορισμό που έχει επιλέξει να ταξιδέψει η οικογένεια όπως π.χ. το πλήθος, οι νέοι ήχοι και εικόνες μπορούν να καταστήσουν την εμπειρία του ταξιδιού δύσκολη για τις οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς και ιδιαίτερα αν πρόκειται για παιδιά με αυτισμό.

2. Ποιες είναι οι υφιστάμενες πολιτικές σε κάθε χώρα και ποιες οι πρακτικές που ακολουθούν όσοι εργάζονται παρέχοντας ταξιδιωτικές υπηρεσίες;

3. Ποια είναι η υποστήριξη του κοινού και των εθελοντών;

Όλα τα μέλη της σύμπραξης EliSe Erasmus+ κατέθεσαν μια αναφορά για την χώρα τους στην οποία καταγράφονται:

1. Προβλήματα οικογενειών με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς και ταξιδεύουν (μελέτες περιπτώσεων).
2. Μελέτες, έρευνες κλπ. που έχουν πραγματοποιηθεί στις χώρες τους τα τελευταία 10 χρόνια.
2. Κανονισμοί που έχουν τεθεί για την υποστήριξη των ταξιδιωτικών αναγκών αυτών των οικογενειών.
3. Συστάσεις και συμβουλές που είναι διαθέσιμες για αυτές τις οικογένειες.
4. Ορθές πρακτικές, που απεικονίζουν πρωτοβουλίες που υλοποιήθηκαν για τη υποστήριξη αυτών των οικογενειών.
5. Ανάγκες, που ταυτίζονται με τις πρωτογενείς και δευτερογενείς ανάγκες των οικογενειών αυτών.
6. Ενδιαφερόμενοι, που ταυτίζονται με τους βασικούς ενδιαφερόμενους και τον ρόλο τους στην υποστήριξη αυτών των οικογενειών.

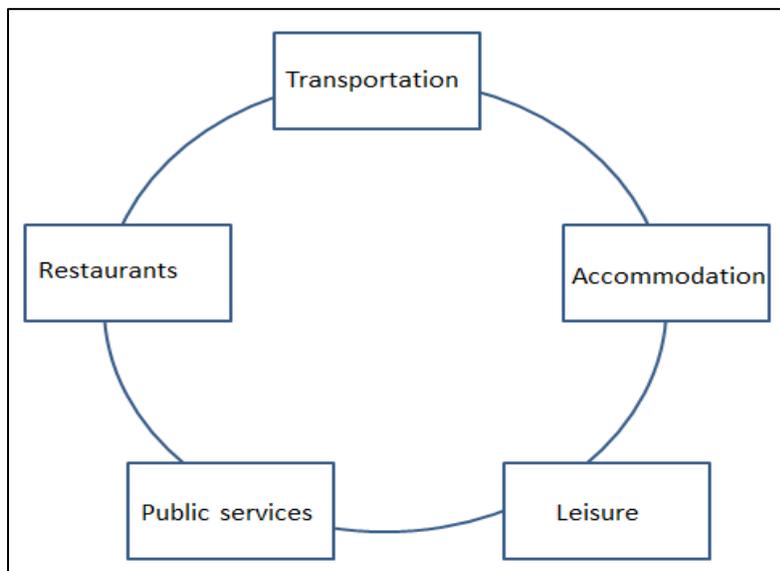
“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

2. Μοντέλο «ταξιδεύοντας ισότιμα»

Με βάση τα αποτελέσματα της δευτερογενούς έρευνας, το μοντέλο ταξιδιού για οικογένειες με παιδιά με διαταραχές συμπεριφοράς, έχει αναπτυχθεί με βάση τον προσδιορισμό των σημαντικότερων διαστάσεων του, τις ανάγκες και τα προβλήματα που τα μέλη των οικογενειών μπορούν να βιώσουν όταν ταξιδεύουν. Το μοντέλο αναφέρεται επίσης σε κινητήριους, γνωστικούς, περιστασιακούς και ψυχολογικούς παράγοντες που να προσδιορίζουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων που εμπλέκονται στις ταξιδιωτικές δραστηριότητες .

Οι κύριες διαστάσεις του μοντέλου EliSe «Ταξιδεύοντας με ισότιμια»

- Μεταφορά
- Διαμονή
- Εστιατόρια
- Αναψυχή
- Δημόσιες υπηρεσίες.

Εικόνα 1: Οι διαστάσεις του μοντέλου EliSe «Ταξιδεύοντας με ισότιμια»

Οι βασικές «ταξιδιωτικές» σχέσεις που καλούνται να αναπτύξουν οι οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς είναι με τους ακόλουθους ανθρώπους ή υπηρεσίες:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

- Κάτοικοι
- Άλλους ταξιδιώτες
- Δημόσιες υπηρεσίες
- Υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης
- Κοινωνικές υπηρεσίες
- Ταξιδιωτικοί πάροχοι υπηρεσιών
- Ταξιδιωτικά γραφεία
- Οργανωτές ταξιδιών
- Διαδικτυακές κρατήσεις διαμονής
- Διαδικτυακές κρατήσεις πτήσεων
- Δημόσιες κρατήσεις κρατήσεων μέσω διαδικτύου
- Διαδικτυακή κράτηση ιδιωτικών μεταφορών
- Διαδικτυακή κράτηση αναψυχής

Σημειώστε ότι οι οικογένειες μπορούν να επωφεληθούν από τις νέες τεχνολογίες για πρόσβαση στις υπηρεσίες.

Τα ζητήματα σχέσεων μπορεί να περιλαμβάνουν εμπόδια από συμπολίτες, συνταξιδιώτες, υπηρεσίες ταξιδιωτικούς πράκτορες:

- Συμπολίτες, συνταξιδιώτες: αποκλεισμός, λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης και της άγνοιας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς
- Δημόσιες υπηρεσίες έλλειψη υποστηρικτικών πολιτικών ή / και συγκεκριμένων υπηρεσιών
- Ταξιδιωτικούς παρόχους υπηρεσιών: έλλειψη ενδιαφέροντος για τη δημιουργία συγκεκριμένων υπηρεσιών

Οι κυριότερες επιπτώσεις / ζητήματα ταξιδιού για οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς είναι:

- Αλλαγές στη ρουτίνα
- Αντιμέτωπιση απροσδόκητων γεγονότων
- Εύρεση κατάλληλων δομών στέγασης
- Διαχείριση της συμπεριφοράς των παιδιών
- Αλληλεπίδραση με τους άλλους ανθρώπους
- Πολυκοσμία
- Νέοι ήχοι και εικόνες

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Ο προγραμματισμός ενός ταξιδιού είναι μια ενέργεια που παρεμβαίνει σε όλες τις διαστάσεις του ταξιδιού -διαστάσεις του μοντέλου EliSe «Ταξιδεύοντας με ισοτιμία» και μπορεί να επηρεαστεί από ταξιδιωτικές σχέσεις. Όταν μια οικογένεια σχεδιάζει ταξίδια θα πρέπει να καθορίσει μια στρατηγική για να περιορίσει τις πρωταρχικές επιπτώσεις / ζητήματα που μπορεί να προκύψουν.

Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, είναι σημαντικό να οριστεί το ταξίδι σε όλες τις πτυχές του. Για το σκοπό αυτό, μπορεί να είναι χρήσιμοι οι ακόλουθοι ταξιδιωτικοί παράμετροι:

- Προέλευση του ταξιδιού
- Προορισμός ταξιδιού
- Απόσταση
- Χρόνος ταξιδιού
- Διάρκεια διαδρομής
- Σκοπός ταξιδιού
- Τρόπος ταξιδιού
- Αριθμός ατόμων

3. Εστιασμένη Συζήτηση (Focus group) μιας ομάδας γονέων και εκπαιδευτικών σε κάθε συμμετέχουσα χώρα στη σύμπραξη EliSe Erasmus+

Οι συμμετέχοντες στη σύμπραξη παρουσίασαν και συζήτησαν το μοντέλο στη χώρα τους με μια ομάδα αποτελούμενη από τέσσερις γονείς (δύο γυναίκες και δύο άνδρες) και τρεις εκπαιδευτικούς. Οι συνεργάτες ανέλυσαν τα αποτελέσματα και βελτιώνουν το μοντέλο.

Ευρήματα

Η έρευνα των συμμετεχόντων στη σύμπραξη έδειξε ότι το να ταξιδέψει κανείς με παιδιά με διαταραχές συμπεριφοράς παρουσιάζει πολλές δυσκολίες και ζητήματα σε όλες τις χώρες.

Οι διαταραχές της συμπεριφοράς μπορεί να περιλαμβάνουν:

- Διάσπαση προσοχής και υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ)
- Εναντιωματική Προκλητική Διαταραχή (ODD)
- Διαταραχή φάσματος αυτισμού (ΔΦΑ)
- Διαταραχή άγχους
- Κατάθλιψη
- Διπολική διαταραχή
- Μαθησιακές διαταραχές

“Eliminating Social Exclusion” (EiSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

- Διαταραχές συμπεριφοράς.

Είναι δύσκολο να προβλεφθεί η συμπεριφορά των παιδιών όταν ταξιδεύουν, αλλά ο ενθουσιασμός και το νέο περιβάλλον μπορούν να προκαλέσουν δυσκολίες συμπεριφοράς ή να τις περιοριστούν. Στην περίπτωση των παιδιών με διαταραχές της συμπεριφοράς, τα ξεσπάσματα και οι ανεξέλεγκτες εκρήξεις θυμού και απογοήτευσης είναι συνηθισμένες.

Το Εθνικό Κέντρο Διάδοσης για Παιδιά με Αναπηρίες (www.NICHCY.org) (1996) απαριθμεί 11 βασικές δεξιότητες που αποτελούν προϋπόθεση για ανεξάρτητη μετακίνηση:

- Να διασχίσει με ασφάλεια δρόμους με και χωρίς σήματα κυκλοφορίας
- Να επιβιβαστεί στο σωστό λεωφορείο ή μετρό (αεροπλάνο ή τρένο)
- Να αναγνωρίσει και να αποβιβαστεί στον σωστό προορισμό
- Να λάβει αποφάσεις
- Να ξεκινήσει μία ενέργεια
- Να αναγνωρίσει την ανάγκη για βοήθεια και ζητήσει βοήθεια από μια κατάλληλη πηγή
- Να ακολουθήσει οδηγίες
- Να αναγνωρίσει και να αποφύγει επικίνδυνες καταστάσεις και εμπόδια
- Να διατηρήσει κατάλληλη συμπεριφορά
- Να αντιμετωπίσει απροσδόκητες καταστάσεις (π.χ. αναδρομολόγηση λεωφορείων / υπόγειων γραμμών, να χαθεί κλπ.)
- Να αντιμετωπίσει τους ξένους

Εδώ βρίσκονται οι πιο δημοφιλείς προτάσεις όταν ταξιδεύετε με παιδιά:

- Λειτουργήστε αργά και αφήστε άφθονο χρόνο.
- Μην πάρετε περισσότερες αποσκευές από αυτές που χρειάζεται.
- Κάνετε κράτηση από πριν σε οτιδήποτε μπορείτε.
- Εξηγήστε το ταξίδι.
- Πληρώστε επιπλέον για καλό εξοπλισμό.
- Ζητήστε έκπτωση για παιδιά.
- Αποδεχθείτε ότι το ταξίδι μπορεί να μην εξελιχθεί όπως το επιθυμείτε.

Συμπεριληπτική εκπαίδευση

Σύμφωνα με την Κατευθυντήρια Επιτροπή της Directional Committee of DGCS (General Directorate for Developmental Cooperation), η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

«... είναι μια διαδικασία που αποσκοπεί στην εξασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση για όλους, ανεξάρτητα από διαφορές, αναπηρίες ή ψυχοφυσικά, κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά μειονεκτήματα.

Ο τελικός στόχος της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν περιορίζεται στη σχολική ένταξη, αλλά είναι η κοινωνική ένταξη οποιουδήποτε προσώπου, η προώθηση της πλήρους ανάπτυξης του κάθε ατόμου και της κοινωνίας γενικότερα.

Σε αυτή τη βάση, είναι σημαντικό να ενισχυθούν οι παρεμβάσεις που επικεντρώνονται στα σχέδια ζωής των ατόμων και των ομάδων, έτσι ώστε το σχέδιο ζωής να αναπτυχθεί στο σχολείο όσο και στο κοινωνικό πλαίσιο (DGCS 2015).

Εδώ βρίσκονται οι βασικοί παράγοντες και ο ρόλος τους στην υποστήριξη των οικογενειών με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς:

- Κυβερνητικά ιδρύματα, αναπτυξιακές πολιτικές, οργάνωση υπηρεσιών, χρηματοδότηση σχεδίων ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.
- Εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκπαίδευση κοινωνικών εκπαιδευτικών και κοινωνικών εθελοντών, διάδοση και ευαισθητοποίηση σε κοινωνικά ζητήματα.
- Ερευνητικά ιδρύματα, που διερευνούν τις διάφορες πτυχές που σχετίζονται με άτομα με ειδικές ανάγκες (διαγνώσεις, πρακτικές αποκατάστασης και κοινωνικοποίησης, ενσωμάτωση της γνώσης, πειράματα για νέες θεραπείες και υπηρεσίες).
- ΜΚΟ, υποστήριξη οικογενειών με παρεμβάσεις εθελοντών, ενθάρρυνση κλίματος ένταξης
- Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, που προτείνουν και συζητούν κανονισμούς που υποστηρίζουν την κυβερνητική δράση καθώς και τη δραστηριότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
- Κοινωνικές υπηρεσίες, οργάνωση παρεμβάσεων, προώθηση προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης.
- Τοπικοί κάτοικοι, συμβάλλοντας ενεργά στην κοινωνική ένταξη.

Συμπεράσματα

Κάθε συμμετέχων στη σύμπραξη πραγματοποίησε μια ανάλυση των κρίσιμων σημείων για οικογένειες με παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς, όταν ταξιδεύουν.

Η δευτερογενής έρευνα έδειξε ότι, στις χώρες των συνεργατών, υπάρχουν τα ίδια προβλήματα για αυτές τις οικογένειες. Αυτοί είναι:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

- Αλλαγές στη ρουτίνα
- Αντιμετώπιση απροσδόκητων συμβάντων
- Εύρεση κατάλληλων δομών στέγασης
- Διαχείριση της συμπεριφοράς των παιδιών

Συγκεκριμένα, προέκυψε ότι δεν υπάρχουν πολιτικές που να υποστηρίζουν την ανάγκη αυτών των οικογενειών στα ταξίδια τους.

Ωστόσο, η NGS δημιουργεί καταλόγους δομών διαμονής, εστιατορίων και αναψυχής που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά με διαταραχές της συμπεριφοράς.

Τέλος, οι συνεργάτες συνειδητοποίησαν το μοντέλο "ταξιδεύω ισότιμα" που αντιπροσωπεύει ανάγκες, ζητήματα, εμπόδια που προκύπτουν σε οικογένειες παιδιά που εκδηλώνουν δυσκολίες σε επίπεδο συμπεριφοράς συμπεριλαμβανομένων και παιδιών στο φάσμα του αυτισμού (ΔΑΦ), καθώς και στις στρατηγικές αντιμετώπισής τους.

Αυτό το μοντέλο είναι το αποτέλεσμα της δευτερογενούς έρευνας και των συνεντεύξεων που διεξήχθησαν από τους συμμετέχοντες στη σύμπραξη- εταίρους και ενσωματώνει τις αρχές που διέπουν την ορθή πρακτική, οι οποίες πρέπει να αποτελέσουν την εννοιολογική βάση για τις πολιτικές. Περιλαμβάνει, επίσης, εκπαιδευτικές ενέργειες που απαιτούνται για την υποστήριξη των οικογενειών, καθώς και για την ενθάρρυνση της ευαισθητοποίησης και την κοινωνική ένταξη

References

Cho, H., & Jolley, A. (2016). Museum education for children with disabilities: Development of the nature senses traveling trunk. *Journal of Museum Education*, 41(3), 220-229.

Della Fina, V., & Cera, R. (2015). *Protecting the Rights of People with Autism in the Fields of Education and Employment*. Springer-Verlag GmbH.

Directorate General for Development Cooperation, "Inclusive Education for Persons With Disabilities and Development Cooperation," Directorate General for Development Cooperation, Rome, 2015. Available at: https://www.esteri.it/mae/resource/doc/2016/07/ed_inclusiva_english.pdf; last accessed 02.07.2020.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Poisson, A., Nicolas, A., Cochat, P., Sanlaville, D., Rigard, C., de Leersnyder, H., ... & Demily, C. (2015). Behavioral disturbance and treatment strategies in Smith-Magenis syndrome. *Orphanet journal of rare diseases*, 10(1), 111.

Ruddy, L., Booth, N., Gaw, M., Liao, Y., Dounavi, K., & Dillenburger, K. (2015). Autism in the air: using Point of View Video Priming and Natural Environment Teaching to help children with autism travel by plane. *Good Autism Practice (GAP)*, 16(2), 25-32.

Schaaf, R. C., Toth-Cohen, S., Johnson, S. L., Outten, G., & Benevides, T. W. (2011). The everyday routines of families of children with autism: Examining the impact of sensory processing difficulties on the family. *Autism*, 15(3), 373-389.

Siniscalco, D., & Gallone, G. (2015). A New Opportunity for Autism: The First Specific Italian Law. *Autism Open Access*, 5, e135. Available at: <https://www.longdom.org/open-access/a-new-opportunity-for-autism-the-first-specific-italian-law-2165-7890-1000e135.pdf>; last accessed 02.07.2020.

Valenti, M., Cerbo, R., Masedu, F., De Caris, M., & Sorge, G. (2010). Intensive intervention for children and adolescents with autism in a community setting in Italy: A single-group longitudinal study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 4(1), 23.

Wolfberg, P. J. (2015). *Play and imagination in children with autism*. Teachers College Press.